

- val sulcus bleeding – a leading symptom in initial gingivitis. *Helv Acta Odont* 15: 107-113.
17. O'Leary, T. J. (1976): The periodontal screening examination. *J Periodont* 38: 617-624.
 18. Plasschaert, A. J. M., Folmer, T., van den Heuvel, J. L. M., Jansen, J., van Opijnen, L. J., Theuns, H. M., Wouters, S. T. J. (1976): Parodontale aandoeningen bij volwassen werknemers van enkele bedrijven in Nederland: opzet en resultaten van een epidemiologisch onderzoek. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 83: 301-313.
 19. Sheiham, A. (1969a): The prevalence and severity of periodontal disease in British populations. *Brit Dent J* 126: 115-122.
 20. Sheiham, A. (1969b): The prevalence and severity of periodontal disease in Surrey school children. *Dent Pract* 19: 232-238.
 21. Ship, I., Cohen, W., Laster, L. (1976): A study of gingival, periodontal and oral hygiene examination methods in a single population. *J Periodont* 38: 638-645.
 22. Smith, L. W., Suomi, J. D., Greene, J., Barbano, J. P. (1970): A study of intra-examiner variation in scoring oral hygiene status, gingival inflammation and epithelial attachment level. *J Periodont* 41: 671-674.
 23. Suomi, J. D., McClendon, B. J., Frandsen, A. M. (1972): The evaluation of gingival inflammation from colour slides. *J Dent Res* 51: 663.
 24. Todd, J. E., Whitworth, A. (1974): Adult dental health in Scotland, 1972; H.M.S.O.
 25. World Health Organization (1971): Oral health surveys, basic methods, Geneva. Augustus 1977. Catharijnesingel 59, Utrecht.

Rectificatie

In het artikel 'Paleo-pathologisch en archeo-antropobiologisch gebitsonderzoek bij schedelmateriaal van de Tellem (Mali)' van de hand van de auteurs Tj. Pot (Catharijnesingel 59,

Utrecht) en W. R. K. Perizonius (Achter de Dom 24, Utrecht) en gepubliceerd in de juli/augustus-aflevering 1977 (pag. 249-257) zijn in het tekstgedeelte een drietal foutjes geslopen. Men leze op: pagina 256, 3e kolom, 2e regel van

onder niet 'afbeelding 2', maar 'afbeelding 5'; pagina 257, 1e kolom, 23e regel van boven niet 'afbeelding 4', maar 'afbeelding 7'; pagina 257, 1e kolom, 25 regel van boven niet 'afbeelding 7', maar 'afbeelding 6'.

REDACTIONEEL

100 JAAR TANDHEELKUNDIG ONDERWIJS

EEN TERUGBLIK OP EEN GESLAAGD CONGRES.

De gedachte aan dit eeuwfeest inhoud te geven heeft er toe geleid dat de Subfaculteit Tandheelkunde te Utrecht reeds in 1973 een voorbereidingscommissie instelde onder leiding van de beheerder van de tandheelkundige afdeling van het Utrechts Universiteitsmuseum, F. E. R. de Maar. Een grote verscheidenheid van plannen werd ontwikkeld en het zal duidelijk zijn dat de wijze van uitwerking onmogelijk aan ieders wensen tegemoet kon komen. Dat het centrale thema bij de viering echter zou moeten liggen bij onderwijs en wetenschap lag van meet af aan voor de hand. Hier zou immers de toetssteen kunnen worden gevonden voor een beoordeling van het na honderd jaren van inspanning bereikte niveau. Slechts de gebleken bereidheid tot medewerking van overheid, subfaculteiten en beroepsverenigingen verzekerde het welslagen. Daarnaast mag waardering voor velen uit de professie, die met grote inzet en opoffering van veel vrije tijd in de verschillende commissies hebben gewerkt, niet onuitgesproken blijven. Mochten sommigen vooraf nog bedenkingen gekoesterd hebben, nu de volbezette dagen achter ons liggen zal een ieder tevreden kunnen zijn over vorm en inhoud van het gebodene.

Het ligt niet in het voornemen op deze plaats aan het gehele programma in bijzonderheden aandacht te schenken. Als gezegd was het zwaartepunt gelegen in de wetenschappelijke vergaderingen, waarvoor een soms verrassend grote belangstelling bleek te bestaan. Het concentreren van de jaarvergaderingen van de (té?) vele al dan niet gespecialiseerde verenigingen bood ook aan niet-leden de gelegenheid tot kennismaking en zal een stimulans voor blijvende interesse kunnen zijn. Het ware te wensen dat een dergelijke concentratie niet tot eeuwfeesten beperkt zal blijven, doch in de toekomst periodiek herhaald zal worden. Het zou misschien op de weg van de Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Tandheelkunde kunnen liggen het initiatief te nemen tot het instellen van een vaste commissie uit de verschillende beroepsverenigingen, die tot taak zou hebben om de 5 jaar een gezamenlijk congres te organiseren.

Voor de verslagen van de vele voordrachten heeft het Tijdschrift gaarne een aantal afleveringen ter beschikking gesteld. Wij kunnen er hier dan ook verder het zwijgen toe doen, echter niet zonder de perfecte organisatie met grote waardering te vermelden. Een uitstekend opgezet rooster van voordrachten en een strak aangehouden tijdschema maakte het de toehoorders mogelijk de lezingen van hun keuze in de verschillende simultane secties te volgen. Over de kwaliteit van de inhoud kan de lezer zich een oordeel vormen. De wetenschappelijke commissie onder de

leiding van Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt komt alle lof toe voor deze voorbeeldige presentatie.

Naast het wetenschappelijk gedeelte werd het hoogtepunt van de viering gevormd door de plechtige zitting in de Domkerk. Aldaar vonden de erepromoties plaats van Prof. O. Backer Dirks, hoogleraar in de Preventieve tandheelkunde aan de rijksuniversiteit te Utrecht, promotor Prof. Dr. K. C. Winkler en van Prof. M. Hut, oud-hoogleraar in de Mondziekten en de kaakchirurgie aan de rijksuniversiteit te Groningen en emeritus-hoogleraar in de Mondheelkunde en de chirurgische prothetiek aan de Universiteit van Amsterdam, promotor Prof. Dr. G. Boering. Over de verdiensten van de beide eredoctores werd in de oktober-aflevering uitvoerig bericht. De redactie wil hier gaarne haar instemming en gelukwensen vastleggen voor hen beiden: resp. secretaris en erelid van de Stichting Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde.

In de openingsrede van het congres uitgesproken door de minister van Onderwijs en Wetenschappen, Dr. J. A. van Kemenade, werd een beeld geschetst van het tandheelkundig onderwijs vanuit het gezichtsveld van de overheid. Tot uitdrukking kwam hier de hoge prioriteit die de minister hecht aan de vermaatschappijking van de opleiding. Ondanks de grote ontwikkeling die de tandheelkunde doormaakt op het gebied van specialisatie en research, achtte hij de doelstelling van de onderwijsvernieuwing van 1947 onvol-

doende verwezenlijkt, daar de invloed op de omvang van tand- en mondziekten onder de bevolking nog onvoldoende merkbaar is. Het is de taak van de beroepswereld én van het onderwijs hierop een antwoord te vinden.

De uitbreiding van het aantal opleidingsplaatsen sinds 1947 van plm. 100 tot 465 ging gepaard met een toename van de belangstelling voor de studie: het aantal vóóranmeldingen voor 1977-'78 wordt geschat op 819. Voor 1988 is de berekende tandartsdichtheid 1 op 2000. De structurele ontwikkelingen binnen de gezondheidszorg zullen dan mede bepalen of een verzadigingspunt is bereikt, aldus de minister. Verderop stelt hij echter dat de tandheelkundige zorg 'een dienstverlening is geworden, afgestemd op de behoefte van nagenoeg de hele bevolking', en dat 'de inbreng van de patiënt zelf een wezenlijk element bij de keuze van het verrichtingspatroon' vormt. Fraai klinkende uitspraken, waarvan tot dusver slechts gebleken is dat zij inhoudelijk niet op elkaar zijn af te stemmen. Het zal voor het onderwijs niet eenvoudig zijn daarop in te spelen. Dit neemt niet weg dat toch van het wetenschappelijk onderwijs en met name de vakgroep Sociale tandheelkunde, mag worden verwacht dat het betere formuleringen zal vinden om zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid vorm te geven dan de overheid tot dusver heeft gepresenteerd. Vermoedelijk zal dan de factor van de eigen verantwoordelijkheid van de immers nu zo mondige patiënt wél inbegrepen worden.

Het beeld dat de spreker ontvouwd van de differentiatieprocessen binnen de tandheelkundige dienstverlening, behoeft verduidelijking. Het is heel goed mogelijk dat het werk van de tandarts aan inhoud kan winnen door het overdragen van deeltaken aan 'hulpkrachten'; het zijn zeker niet de behoeften van de patiënt die hiertoe primair motiveren. In hoeverre de binnen het onderwijs opgetaste kennis en ervaring dienstbaar moeten worden gemaakt aan de opleiding van mondhygiënisten en tandartsassistenten en aan

andere - experimentele - vormen van tandheelkundig onderwijs blijft een open vraag. Het moeizaam opbouwen van wetenschappelijk onderwijs kan moeilijk tot doel hebben de lagere onderwijsniveaus, hoe nuttig misschien ook, tot instructie te dienen. Waar de bewindsman opmerkt dat 'de kosten van de tandartsopleiding hoog liggen', doet het wat merkwaardig aan dat hij verderop in zijn toespraak de al dan niet experimentele opleidingen binnen de universiteit niet onmiddellijk afwijst. Een troost is dat hij meent dat studie en overleg nodig zijn om te bepalen waar deze opleidingen moeten plaatsvinden. Het zwaartepunt van deze studie zal ongetwijfeld liggen bij de 'beleidsbepalende structurele ontwikkelingen binnen de gezondheidszorg', waarop boven reeds werd bedoeld. Hopelijk zal het ontwikkelen van wetenschapstaken bij de toch al overbelaste subfaculteiten zwaarder wegen. Terecht hechtte de minister veel gewicht aan een goede interactie tussen het onderwijs en de uitvoerende instellingen van tandheelkundige gezondheidszorg.

De gereedgekomen wettelijke regelingen van het postacademisch onderwijs zullen uitkomst moeten bieden voor de zo noodzakelijke uitbouw van de nascholing tot een landelijke organisatie. De minister stelde op korte termijn een initiatief zijnerzijds in het vooruitzicht om zich met de betrokkenen te oriënteren. De wederzijdse erkenning binnen de E.E.G. van diploma's en de vrije vestiging van tandartsen binnen de lidstaten zullen in toemende mate uitwisseling van informatie nodig maken en bijdragen tot toetsing van eigen resultaten.

Ook Dr. J. D. de Stoppelaar, decaan van de Utrechtse subfaculteit, vroeg zich in zijn rede af in hoeverre de meerdere kennis door de onderwijsvernieuwing van 1947 het functioneren van de tandarts in de samenleving ten goede was gekomen. Hij sprak zijn ongerustheid uit over de mate waarin het wetenschappelijk onderzoek de afgelopen 30 jaar tot ontwikke-

ling was gekomen en meende dat de onderwijslast als alibi voor deze onvoldoende ontplooiing heeft gediend. Van de patiëntenzorg kan overigens hetzelfde gezegd worden. De subfaculteiten zouden zich in dit verband te weinig kritisch hebben opgesteld, hoewel een kentering waarneembaar zou zijn. Terecht uitte spreker zijn bezorgheid ten aanzien van de bezuinigingsmaatregelen van de overheid: de wetenschapstaken zouden het meest in de verdrukking komen, daar het onderwijs door moet gaan. Reeds bij de student moet de belangstelling voor wetenschappelijk werk worden aangekweekt. De tandheelkunde zal zijn universitaire status in dit opzicht moeten handhaven en versterken.

De spreker memoreerde de democratisering die door de uitvoering van de Wet Universitaire Bestuurshervorming is opgelegd en sprak zijn voldoening uit over de voortgang die is gemaakt met de studieduurverkorting en de herprogrammering. Bezinning over de inhoudelijke aspecten van het onderwijs, kwaliteitsbewaking en het aanleren van sociale vaardigheden blijven een permanente zorg.

In het bovenstaande is ruime aandacht besteed aan de redevoeringen die niet in extenso in dit Tijdschrift werden afgedrukt. Hun belang ontlenen zij aan tijd en plaats, waardoor geacht mag worden dat hier geen toevallige uitspraken werden gedaan, doch de gelegenheid te baat werd genomen. Ook voor de subfaculteiten zijn de vette jaren voorbij; de gewenste groei in kwaliteit en inhoud zal meer dan vroeger moeizaam moeten worden veroverd. Herbezinning over taak en functie en over te stellen prioriteiten is reeds op gang gekomen en zal in de toekomst wellicht vaker dan vroeger in deze kolommen de aandacht vragen. Bij dit proces van verandering zal een nauwe relatie met de professie niet kunnen worden gemist. Het is in die overtuiging dat het Tijdschrift het zich tot een taak rekent de meningsvorming te bevorderen.

v.S.

ABONNEMENTSPRIJZEN VOOR 1978

In overleg met de Stichting Nederlands Tijdschrift voor Tandheelkunde hebben wij moeten besluiten de abonnementsprijzen van dit Tijdschrift voor 1978 te verhogen.

De stijgende materiaal- en loonkosten maakten dit besluit onvermijdelijk.

Met ingang van 1 januari 1978 zullen de normale abonnementsgelden (Benelux

en Antillen) f 105,50 bedragen, voor abonnees in het buitenland f 112,50 en voor studenten en mondhygiënisten f 52,75.

Adreswijzigingen, annuleringen (in verband met de verschijningsdatum van deze aflevering vóór 1 januari a.s.) en aanmeldingen voor een abonnement dienen te worden gericht aan Tijn-Media B.V., Texelstraat 76-80 te Amstelveen.

De uitgever